

ПРОБЛЕМИ ВТІЛЕННЯ ІДЕЙ ШКОЛИ ФІЗИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Л.С. Гринів, доктор економічних наук, професор
hryniv-lydia@ukr.net

О.Б. Назаркевич, аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка
Oksankanaz@gmail.com

Представники української наукової школи фізичної економії першоосновою економічного життя вважають сонячну енергію, що засвоюється рослинами через фотосинтез. Ця енергія далі стає продуктами харчування, відтак рухається артеріями суспільства, споживається людьми і є, власне, абсолютною вартістю. Така вартість, на їх думку, може бути отримана лише у сільському господарстві, оскільки джерелом, що зумовлює енергетичну працездатність людей, є спожита енергія сонця у вигляді продуктів харчування. Тому поглиблене вивчення і впровадження засад наукової школи фізичної економії сприятиме екологічно збалансованому розвитку аграрної сфери. Як відомо, засновником української наукової школи фізичної економії є видатний український вчений Сергій Подолинський. У роботі «Праця людини та її відношення до розподілу енергії» він запропонував ідею енергетичного бюджету людства, чим заклав основи методології аналізу глобального рівня господарювання, розкриваючи можливості нового поняття «розподіл» стосовно процесів і явищ енергетики, дослідив циркулювання енергетичних потоків у сфері виробництва і буття і з цих позицій довів, що землеробство є найефективнішим способом корисної праці, яка забезпечує акумулювання сонячної енергії на Землі [7; 288 с.]. В подальшому його ідеї розвинув Володимир Вернадський, вчення якого розвивалося в теорії збалансованого розвитку екологосоціо-господарських систем, а саму назву «фізична економія» у ХХ ст. сформулював Микола Руденко [1]. Вчений наголошував, що фізична економія є основою, на якій мають ґрунтуватися прикладні економічні науки.

Сергій Подолинський називає землеробство найкращим видом корисної праці, яка зберігає сонячну енергію на земній поверхні. «Завдяки застосуванню людської праці, – писав С. Подолинський, – десятина землі могла зберегти в матерії рослинності, що її вкриває, у десять або у двадцять разів більше енергії, ніж раніше» [4; 236 с.]. За його словами, лише правильне землеробство найкраще забезпечує збільшення збереження сонячної енергії на земній поверхні. Оскільки

в сільському господарстві основним засобом виробництва є земельні ресурси, то застосування головних принципів фізичної економії сприятиме не лише раціональному збереженню енергії, а й землекористування. Сьогодні під раціональним землекористуванням розуміють не лише використання землі за прямим призначенням, а й її охорону. При цьому виділяють дві основні проблеми охорони землі: охорона від виснаження (економічну) та охорону від забруднення.

Важко не погодитися з В. О. Шевчуком, який вбачає важливу матеріальну передумову потенційного глобального лідерства України в її чорноземах [9; 447 с.], оскільки жодна країна світу не має такого невичерпного багатства. Україна володіє сукупністю матеріальних благ, що мають бути збереженими для нащадків, тобто тих благ, що є визначальними і безальтернативними для забезпечення людського існування і життєдіяльності. Цими благами насамперед є природні ресурси, які людство неспроможне нічим замінити: зерно, гумус, солома, худоба, гній [8; 18 с.]. Водночас в аграрному секторі формується лише біля 12-13 % ВВП України. Тому завданням реформування реального сектору економіки сьогодні є визнання сільського господарства пріоритетною сферою економічної діяльності. Тільки воно дає найважливіший для забезпечення людської життєдіяльності ресурс – продовольство. Таким чином, реформуванню сільського господарства повинні підпорядковуватися всі структурні зміни в розвитку національної економіки усіх галузей економіки. Пріоритети мають бути надані реформам сприятливих для сільського господарства галузей.

Микола Руденко вбачає у сільському господарстві джерело додаткової вартості – «де народжується нова матерія, а разом із новою матерією – нова енергія». Це відбувається лише в процесі фотосинтезу – тобто на пшеничній ниві» [10; 3 с.]. Проявом додаткової матерії, на його думку, є нарощування органічної речовини, що має місце лише у сільському господарстві. Економічний заповіт Миколи Руденка містить заклик «мислити космічно». Учений заповідає і відповідну цьому мисленню практику господарювання, а саме: якомога більше фінансів «вливати» в землеробство, бо наше збагачення відбувається тільки тут. Адже відомо, що засіяна нива за нормальних умов подвоєно вкладені в землеробство кошти. Український вчений наголошує, що ми тут маємо справу з багатством абсолютним, а не відносним, тобто з нарощуванням нової матерії, отже й новітньої енергії, що є прибутком насамперед космічним, а не лише бухгалтерським. Отримана абсолютна додаткова вартість потім через працю втілюється в інших галузях економіки, зокрема в промисловості [10; 3 с.].

Мислити космічно для Миколи Руденка – це найперше вбачати руку Господню у творенні всього, а відповідно гуманне і мудре ставлення людини до сотвореного Бог Сонця, яким є Христос. За словами вченого, сонце має необмежені енергетичні можливості – треба навчитися їх використовувати. Закономірності Енергії Прогресу, яка годує і веде до неба, Микола Руденко намагався пояснити за допомогою біблійного уривка про п'ять хлібин Христових, якими Господь нагодував п'ять тисяч людей. Він розумів, що Світло, яке надходить із Космосу, – то сам Христос. Так це розуміли творці Євангелія. П'ять енергетичних одиниць, втілених у злаках – то і є п'ять хлібин Христових, або п'ять пальців Космосу. Зігнуті два пальці донизу – це, вважає вчений, солома. Три пальці, стулені до купи, – це Трійця — тобто Бог в єдиному, якого розумно вбачати в зерні. А знамення хреста, яким людина засвідчує свою віру, є знаком вічної сонячної Додатковості [10; 147-149 с.].

Ці фундаментальні положення учений кладе в основу подолання кризи в українській економіці та обґрунтування і втілення національної економічної стратегії. Головну мету Микола Руденко ще 2002 року вбачав у тому, аби до 2012 року довести продуктивність землеробства до 100 мільйонів тонн товарного збіжжя на рік. Микола Руденко наголошує на необхідності підвищення продуктивності хліборобства і доводить потребу збільшити та максимально здешевити кредитування сільського господарства, забезпечувати сільгоспвиробників так, як забезпечують армію під час війни. 100 мільйонів тонн товарного зерна у свою чергу стають конкретною основою досягнення найактуальніших для України цілей. «...Проблеми газу й нафти відпадуть самі собою», – стверджує вчений [10; 4 с.].

У той же час логіка ринку (причому його практика, а не теорія) в економічно розвинених країнах призвела до запровадження та узаконення енергетичного перерозподілу між селом і містом у вигляді фінансових дотацій селу. Якраз у цьому й полягає феномен збагачення багатих країн та занурення бідних у все більші злидні. Микола Руденко попереджає: так буде доти, доки в бідних державах не запанує розум. І підкреслює: це найперше стосується України [10; 4 с.].

Сьогодні актуальною проблемою є формування в Україні економіки сталого розвитку, яка передбачає екологічно збалансоване природокористування. Це стосується насамперед аграрного сектору.

Водночас політика фінансової підтримки нарощування зерновиробництва, яка здійснюється Міністерством аграрної політики

та продовольства України, є абстрагованою від цих вимог, тобто не враховує цих пріоритетів. Ця політика, як відомо, націлена на:

- збільшення обсягів фінансування державних цільових програм;
- запровадження нових механізмів кредитування;
- посилення ролі Аграрного фонду у фінансуванні виробництва через механізми заготівлі майбутнього урожаю (строкові контракти);
- стимулювання залучення коштів на вітчизняних та закордонних (ІРО) фондових ринках;
- стимулювання приватних інвестицій (акціонування);
- податкове стимулювання;
- розвиток агрострахування.

Сьогодні зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави [3].

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольче зерно в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і отримання статусу «головної житниці світу». Проте корумпованість минулої влади зумовила гальмування розвитку даної галузі. Так, у 2013 році на підтримку усіх напрямків сільського господарства було направлено понад мільярд гривень прямих дотацій. При середній сумі хабара в 20% втрати від корупції перевищили 200 мільйонів гривень..

Дотації в Україні отримують лише «вибрані» підприємства, власники яких змогли домовитися з чиновниками. За словами агровиробників, – «Отримати належні гроші звичайним виробникам практично нереально – рішення про направлення дотацій приймається на підставі ряду малозрозумілих критеріїв». Неофіційно фермери кажуть, що отримати підтримку можна за «відкат» у 15-25% від суми, що виділяється. Хабарництво і злочинство при розподілі бюджетних дотацій сільгоспвиробникам – усталена практика. Гроші, які повинні використовуватися для розвитку агросектору, осідають в кишенях чиновників [3].

Ефективне виконання Програми «Зерно України – 2015» і одержання задекларованих показників (табл. 1) є можливим лише при докорінній зміні системи розподілу дотацій, створення її прозорою і підконтрольною учасникам ринку, розробці ясних недвозначних критеріїв участі в програмах держпідтримки, полегшенні виробникам доступ до фінансових ресурсів. Лише при виконанні таких умов

сільське господарство, в тому числі і зернове господарство, отримає потужний імпульс до розвитку.

Таблиця 1

Прогнозні показники виробництва зерна в 2015 та 2017 роках [5]

Культура	2015 рік			2017 рік		
	Площа посіву, тис. га	Урожайність, ц/га	Валовий збір, тис. тонн	Площа посіву, тис. га	Урожайність, ц/га	Валовий збір, тис. тонн
Зернові — всього	16209	43,8	71006	16209	49,4	80000,0
Пшениця озима	6000	45,2	27121	6000	51,6	30960
Тритикале	500	46,6	2330	500	52,1	2605
Жито озиме	300	39,8	1194	300	44,6	1338
Ячмінь озимий	1200	40,8	4901	1200	42,8	5136
Ячмінь ярий	2200	36,0	7926	2200	37,6	8272
Овес	320	30,7	982,4	320	34,3	1097,6
Пшениця яра	300	34,6	1038	300	38,7	1161
Горох	320	32,8	1049,6	320	36,6	1171,2
Кукурудза	4000	54,7	21863	4000	60,7	24280
Гречка	300	19,9	597	300	22,3	669

Таким чином, сьогодні особливо актуальним питанням є вирішення проблем у аграрній сфері. Разом із ними все більшої актуальності й розвитку набувають ідеї фізичної економії. Поєднання підходу Миколи Руденка і положення Володимира Вернадського про вічність живого і розумного забезпечить збалансований розвиток суспільства, в тому числі й аграрної сфери.

Література

1. Гринів Л.С. Екологічно збалансована економіка: проблеми

теорії: Монографія / Л. С. Гринів. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2001. – 240 с.

2. Гринів Л. С. Розвиток ідей В.І. Вернадського в новітній економічній науці / Л. С. Гринів // Вісник НАН України. – 07/2013. – № 7. – С. 44-52.

3. Основные коррупционные схемы в украинском аграрном секторе [Электронный ресурс] : / Иван Зайцев // ЛІГАБізнесІнформ. Інформаційне агентство. – 03.03.2014. – Режим доступу до журн.: <http://biz.liga.net/all/prodovolstvie/stati/2701928-osnovn-ye-korruptsionnye-skhemy-v-ukrainskom-agrarnom-sektore.htm/section1/>. — Назва з екрана.

4. Подолинський С. А. Вибрані твори / С. А. Подолинський // [упоряд. передмови і примітки Л.Я. Корнійчук]; Київський національний економічний університет. - К. : [б. в.], 2000. – 326 с.

5. Програма “Зерно України – 2015”. – К.: ДІА, 2011. – 48 с.

6. Руденко М. Энергия прогресса. Очерки по физ. Экономии. пер. с укр. / Микола Руденко. – К.: Михайлюта А. А., 2010. – 544 с.

7. Савченко Є. В. Оцінка ефективності використання енергії сонця в аграрному виробництві з позицій теорії фізичної економії / Савченко Є. В. // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. - № 1 (21), том 2. – С. 287 -293.

8. Саблук П. Т. Фізична економія – об’єктивна умова розвитку національної економіки України засади збалансованого розвитку агросфери (до 150-річчя від дня народження В.І. Вернадського) / П. Т. Саблук // Фізико-економічні засади збалансованого розвитку агросфери (до 150-річчя від дня народження В. І. Вернадського) : зб. Матеріалів між нар. наук.-практ. конф., 11 квіт. 2013 р., Київ / відп. ред. Ю. О. Лупенко. – К. :ННЦ ІАЕ, 2013. – С. 18-28.

9. Шевчук В. О. Фізико-економічне осягнення місії України / В.О. Шевчук // Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання: колективна монографія / за ред. Ю. П. Лупенка. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. – С.445-449.

10. Шевчук В. Відкрити Миколу Руденка-економіста / В. Шевчук // Схід : Аналітично-інформаційний журнал. – Донецьк: ТОВ «Східний видавничий дім» - 2006. - N 6. - С. 3-6.